

III. EDUKOLOGIJA

MAGISTRANTŲ SAMPRATA APIE VERSLUMĄ

Dr. Jolita Dudaitė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės politikos fakultetas, Edukologijos institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (8 5) 271 4710
Elektroninis paštas jolitad@mruni.eu

Doc. dr. Gintautė Žibėnienė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės politikos fakultetas, Edukologijos institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (8 5) 271 4710
Elektroninis paštas zibeniene@mruni.eu

*Pateikta 2013 m. rugsėjo 3 d.
Parenkota spausdinti 2013 m. lapkričio 7 d.*

doi:10.13165/SD-13-12-2-08

Anotacija

Straipsnyje aptariamos verslumo edukologijos ir vaiko teisių apsaugos magistrantų sampratos apie verslumą. Viena grupė – verslumo edukologijos studijų programos magistrantai – pasirinkta dėl to, kad norėta apklausti studentus, kurių studijų programa tiesiogiai susijusi su verslumu. Atliekant visų Lietuvos universitetų ir kolegijų studijų programų paiešką rasta vienintelė programa, kurios pavadinime yra terminas „verslumas“ – tai verslumo edukologija, vykdoma Mykolo Romerio universitete. Todėl ir nuspręsta apklausti būtent šio universiteto ir šios programos studentus. Tam, kad būtų galima palyginti, antrąją grupę pasirinkti to paties universiteto, to paties fakulteto magistrantai, tačiau neturintys tiesioginio ryšio su verslumu – vaiko teisės apsaugos studijų programos studentai. Tyrimo tikslas – atskleisti magistrantų sampratą apie verslumą. Tyrimo metodai: teoriniai – mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, empirinių duomenų rinkimo – focus grupės, empirinių duomenų analizės – kiekybinė turinio (content)

analizė. Empiriniu tyrimu atkleista, kad vaiko teisių apsaugos studijų programos magistrantai verslumą aiškina siaurąja prasme – kaip asmens savybės, žinias ir gebėjimus, reikalingus verslui kurti ir įgyvendinti. Verslumo edukologijos studijų programos magistrantai verslumą apibūdina plačiąja prasme – t. y. verslumas apima dvi dimensijas: verslumas kaip gebėjimas kurti bei plėtoti verslą; verslumas kaip saviraiška ir sėkmingas savo tikslų įgyvendinimas bet kurioje srityje. Vaiko teisių apsaugos magistrantai verslumą siejo su verslininkui svarbiais gebėjimais: „Geba sudarinėti sandorius“, „Geba numatyti finansinę ateitį, prognozuoti rinką“, „Geba analizuoti rinką“, o Verslumo edukologijos magistrantai – plačiau: su gebėjimu sėkmingai organizuoti ir valdyti savo gyvenimą, įgyvendinti idėjas kuriant verslą, pridėtinę vertę.

Reikšminiai žodžiai: verslumas, verslumo samprata, magistrantai, studentai.

Įvadas

Įvairiuose europiniuose dokumentuose pagrindžiama svarba aukštosiose mokyklose skatinti studentų verslumą (Komisijos komunikatas tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, 2006). 2012 m. balandžio 13 d. Europos Komisijos (Briuselis) ataskaitoje teigiama, kad daugumoje Europos šalių verslumo ugdymas plėtojamas vis labiau, 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programoje, patvirtintose LR Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482, išskiriamas uždavinys (1.3.3) stiprinti lyderystę, vaikų ir jaunimo verslumą ir pasirėmimą darbo rinkai. Prie šio uždavinio pasiekimo tikslingai prisidės MRU rengiami verslumo edukologijos magistrantai. Taigi verslumas yra svarbus pokyčiams (socialiniams, technologiniams bei ekonominiams) įgyvendinti įvairiose srityse, taip pat ir švietimo. Lisabonos strategijoje (2000) paminėjus verslumo aktualumą bei parengus Komisijos siūlymą dėl rekomendacijos dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2005), kuriuose verslumas buvo įvardytas kaip vienas iš aštuonių bendrųjų gebėjimų, padidėjo dėmesys verslumui, analizuojama pati verslumo samprata, kaip ugdyti verslumą, nuo kada jis turėtų būti ugdomas, kuo skiriasi verslus asmuo nuo verslininko. Kadangi šiam straipsnyje bus aptariamas būsimų kvalifikuotų verslumo ugdymo specialistų (Verslumo edukologijos magistrantų) verslumo samprata ir lyginama su kitų magistrantų nuomone, tai pasirinkta įvardyti, kokiais aspektais yra analizuota verslumo samprata, kaip aptarti verslumo gebėjimai. Verslumo sampratos klausimai, pats verslumo reiškinys ir jo raiška, verslumo aspektai aukštosiose mokyklose nagrinėti užsienio autorių (Arasti, Falavarjani, 2012; Davies, Gibb, 1991; Gimbuța, 2010; Higgins, Elliott, 2011; Hytti, O’Gorman, 2004; Fayolle, Kyro, 2008; Kozlinska, 2011; Lans T. *et al.*, 2008; Mwasalwiba, 2010; Raposo, do Paco, 2011; Turner, 2005; Timmons, Sánchez, 2011; Spinelli, 2008; Strunga, Martin, 2012; Vázquez-Burgete *et al.*, 2012 ir kt.) moksliniuose darbuose.

Lietuvoje verslumo samprata aptariama jau daugiau nei dešimtmetį, nemažai tyrinėta verslumo ir verslininkystės samprata (Lydeka, 2000), skirtingų grupių verslumo samprata (Armonas, 2006), verslumo gebėjimų raiška kryptingo ugdymo sąlygomis (Gevorgianienė, Galkienė, Grincevičienė, 2008), verslumo raiška moksleivių populiacijoje (Valuckienė, Ruškus, Balčiūnas, 2004), besimokančiųjų įgyjami verslumo gebėjimai ir verslumo ugdymo reikšmė (Strazdienė, Garalis, 2006), mokytojų požiūris į verslumą ir jo ugdymo prielaidas (Zaleskienė, Žadeikaitė, 2008). Kadangi verslumo kompetenciją rekomenduojama turėti aukštosios mokyklos studentams, tai Lietuvoje yra jau tirtas studentų požiūris į verslumą (Jalagaitė,

2008), aptartos verslumo skatinimo aukštajame moksle aktualijos (Stokaitė, 2012), studentų verslumo ugdymo plėtra, studijų metodai verslumui ugdyti Lietuvoje (Župerka, 2010, 2011; Župerka, Župerkienė, 2011), verslumą ugdančių dėstytojų samprata apie verslumą (Dudaitė, Žibėnienė, 2012). Kadangi Mykolo Romerio universitete jau keletą metų yra rengiami verslumo edukologijos magistrantai, tai magistro darbuose (taip pat pasitaiko ir kai kurių kitų aukštųjų mokyklų magistro darbuose) nagrinėjami įvairūs verslumo aspektai, tačiau bendrojo ugdymo, kartais profesinio mokymo ar neuniversitetinio sektoriaus kontekste. Tačiau neanalizuota būsimų profesionalių verslumo ugdymo specialistų verslumo samprata ir nelyginta su kitų studentų samprata. Mokslinės literatūros analize atskleista, kad verslumo samprata įvairiapusė dar neištirta. Todėl tirti būsimų verslumo ugdymo specialistų sampratą, lyginti su kitų nuomone svarbu, jie gali tiesiogiai dalyvauti verslumo ugdymo procese įgyvendinant naują, 2012 m. gruodžio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programą (2012) bei Lietuvos Respublikos Seimo nutarimą „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“ (2012), nes šiuose dokumentuose pabrėžiama, jog būtina pradėti ugdyti verslumą bendrojo ugdymo mokyklose. Nagrinėjant mokslinę literatūrą neaptikta duomenų, kad būtų tirta būsimų verslumo specialistų verslumo samprata, o tai suponuoja **mokslinę problemą** – kokia yra būsimų verslumo ugdymo specialistų samprata apie verslumą, ar ji skiriasi ir kaip skiriasi nuo kitų studentų sampratos apie verslumą. **Tyrimo objektas** – verslumo samprata. **Tyrimo tikslas** – atskleisti verslumo edukologijos ir kitų magistrantų sampratą apie verslumą.

Tyrimo metodai: teoriniai – mokslinės literatūros ir dokumentų analizė. **Empirinių duomenų rinkimo** – *focus* grupės. Apklausų metu buvo laikomasi bendrųjų metodinių nurodymų kokybiniams tyrimams. *Focus* grupės buvo atliekamos dalyvių studijų vietoje, savanoriško dalyvavimo principu, dalyviams ir tyrėjoms patogiu laiku, laikantis pagrindinių *focus* grupės vedimo principų. **Empirinių duomenų analizės** – *focus* grupių metu gauti duomenys buvo nagrinėjami remiantis kiekybine turinio (*content*) analize (Krippendorff, 1980; Weber, 1990; Mayring, 2000). **Empirinio tyrimo instrumentas** – struktūruotas interviu. Abiejų *focus* grupių dalyviams užduoti tie patys klausimai. Buvo klausama, kaip informantai supranta, kas yra verslumas, kaip jie apibūdintų verslų asmenį.

Empirinio tyrimo imtis. Apklaustos dvi Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto nuolatinųjų studijų magistrantų grupės. Viena grupė – verslumo edukologijos studijų programos magistrantai – pasirinkta dėl to, kad norėta apklausti studentus, kurių studijų programa tiesiogiai susijusi su verslumu. Vykdam visų Lietuvos universitetų ir kolegijų studijų programų paiešką rasta vienintelė programa, kurios pavadinime yra terminas „verslumas“ – tai verslumo edukologija, vykdoma Mykolo Romerio universitete. Todėl ir nuspręsta apklausti būtent šio universiteto ir šios programos studentus. Kadangi verslumo edukologijos programa yra vykdoma tik magistrantūros lygmeniu, nutarta tirti būtent magistrantus.

Norint sužinoti, ar panašią verslumo sampratą turi kiti magistrantai, kurių studijų programa tiesiogiai nesusijusi su verslumu, nutarta apklausai paimti antrą grupę iš tokio paties konteksto (to paties universiteto, to paties fakulteto), kaip ir verslumo edukologijos grupė, tačiau tiesiogiai nesisiejanti nei su verslumu, nei su edukologija. Atsiktininiu būdu iš to paties Socialinės politikos fakulteto pasirinkta kita nuolatinųjų studijų magistrantūros grupė – vaiko teisių apsaugos.

Abiejose *focus* grupėse dalyvavo po 7 magistrantus. Iš viso verslumo edukologijos studijų programoje 2012–2013 mokslo metais studijavo 10 magistrantų, vaiko teisių apsaugos programoje – 11 magistrantų. Tyrimas atliktas 2013 m. balandį.

Tyrimo etika. Apklaustos organizuotos studijų aplinkoje magistrantams patogiu laiku. Prieš apklausas studentai buvo supažindinti su tyrimo tikslu, *focus* grupės taisyklėmis, buvo pabrėžtas konfidencialumas ir laisvas apsisprendimas dalyvauti tyrime. Apklausoje sutiko dalyvauti visi tyrimo dieną universitete buvę ir tyrimo instrukcijas išklaušę atitinkamų studijų programų studentai.

1. Verslumo sampratos atskleidimas mokslinėje literatūroje

Verslumo samprata aptariama gana plačiai, tačiau nėra bendro sutarimo, o, kaip teigia D. Bornsteinas (2004), gal ir niekada nebus vieno verslumo apibrėžimo. A. Župerka pažymi, kad mokslinėje literatūroje verslumo sąvokų paaiškinimus galima skirti į tris sritis: verslininkų bruožai ir savybės, verslo procesas ir verslininko veikla (1 lentelė).

1 lentelė. Verslumo sampratos turinio teorinės definicijos pagal A. Župerką (2010)

Table 1. Theoretical definitions of the concept of entrepreneurship according to A. Župerka (2010)

Teorinė definicija	Charakteristika
Verslininkų bruožai ir savybės	Gebėjimas rizikuoti, lyderio savybės ir pasitikėjimas savimi, iniciatyva, gebėjimas motyvuoti, gebėjimas spręsti problemas, loginis mąstymas, kūrybiškumas, gebėjimas priimti sprendimus, noras būti nepriklausomam, novatoriškumas, pasirengimas rizikuoti, kritiškumas, organizuotumas, tikėjimas savo sėkme ir įžvalgumas, išsilavinimas ir specialios žinios, valia ir intucija, prognozavimas, pilietiškumas ir sąžiningumas, gebėjimas dirbti komandoje, gebėjimas bendradarbiauti
Verslo procesas	Naujų įmonių kūrimas, naujų gaminių ir jų analogų diegimas, naujų vertingų išteklių susiliejimas kintančioje aplinkoje, strategijų kūrimas
Verslininko veikla	Įsitraukimas į naujas rinkas, rinkos trūkumo įveikimas, naujų vadovavimo struktūrų kūrimas ir reorganizavimas, pelno siekimas inicijuojant verslą, poreikių tenkinimas, organizacijos valdymo kontrolė

Šaltinis: A. Župerka (2010), p. 21.

A. Župerkos (2010) pastabos susijusios su P. Kaufmanno ir R. P. Danto (1998) verslumo samprata, nes šie mokslininkai, apibūdindami verslumą, taip pat išskiria tris kryptis: 1) versliam asmeniui būdingos savybės – tai kūrybingumas, gebėjimas spręsti problemas, gebėjimas priimti sprendimus, kritinis mąstymas, lyderystė, motyvacija, iniciatyvumas ir kt.; 2) naujų įmonių kūrimas, naujų gaminių įdiegimas; 3) verslininko veikla.

Mokslininkai, išskirdami verslumo sampratos sudedamąsias dalis, bendros nuomonės neturi. Nuostatų dėl pilietiškumo, verslumo ugdymo ir skatinimo bei organizacijų stiprinimo įvertinimo kokybiniame tyrime (2005) įvardyti pagrindiniai verslumo komponentai, susiję su verslaus asmens savybėmis: kūrybingas, stebintis padėtį, aktyviai veikiantis, tolerantiškas, savarankiškas, atkaklus, komunikabilus, bendraujantis, atsakingas, iniciatyvus, motyvuotas, energingas, organizuojantis, kuriantis darbo vietas, veiklus, socialus ir atsakingas. K. Oganisjana ir T. Koke'as (2012) išskiria kitokias verslumo sampratos sudedamąsias dalis: asmenybės bruožai, gebėjimai, mokymasis, motyvacija, emocijos, poreikiai, pažinimas, elgsena, taip pat

pabrėžia, kad verslumas yra kintanti sistema, turinti tarpusavyje susijusius elementus. Z. Lydeka (2000) nurodo įgimtų ir įgytų savybių svarbą verslumui (norėjimą, mokėjimą, galėjimą), nes tai sudaro sąlygas novatoriškai mąstyti ir aktyviai bei rizikingai veikti. Verslumo kompetencijos struktūrinės dalis įvardijo Vázquez-Burgete'as ir kt. (2012), išskirdami svarbias žinias, įgūdžius ir nuostatas (2 lentelė).

2 lentelė. Verslumo kompetencijos struktūra pagal Vázquez-Burgete'ą ir kt. (2012)

Table 2. The structure of the competence of entrepreneurship according to Vázquez-Burget et al. (2012)

Žinios	Gebėjimai	Nuostatos
Apie asmeninės, profesinės ir / ar verslo veiklos galimybes	Gebėjimas planuoti, organizuoti, valdyti, vadovauti ir deleguoti, analizuoti, komunkuoti, įvertinti ir aprašyti	Iniciatyva Aktyvumas Nepriklausomybė
Apie organizacines galimybes ir pokyčius	Gebėjimas prisistatyti ir derybiniai įgūdžiai	Inovatyvumas
Apie įmonių etinę poziciją	Autonomiškas ir bendradarbiavimu grįstas darbas	Motyvacija ir ryžtingumas pasiekti tikslus
Apie sąžiningą prekybą ir socialinį verslumą	Savarankiškas rizikos prisiėmimas ir įvertinimas	

Šaltinis: Vázquez-Burgete et al., 2012, p. 30.

Vázquez-Burgete'o ir kt. (2012) verslumo kompetencijos pristatymas susijęs su G. Strazdienės, A. Garalio (2005) teiginiu, kad verslumas dažniausiai suprantamas kaip sugebėjimai, reikalingi verslui pradėti ir plėtoti. Tačiau C. Turneris (2005) pabrėžia šiek tiek kitus dalykus – savanorišką bendrą darbą, rizikavimą, kūrimą, įgyvendinimą, gebėjimą iškelti ir sėkmingai diegti novatoriškas idėjas. Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategijoje (2004) verslumą kompetencijos apibūdinimas atliepia platesniąją verslumo sampratą, nes įvardijami gebėjimai spręsti problemas, priimti sprendimus, komunkuoti, prisiimti atsakomybę, užmegzti ryšius, įtraukti į veiklą skirtingų interesų asmenis, bendradarbiauti, dirbti komandoje, mokyti prisiimti naujus vaidmenis; pasitikėti savimi, motyvuotai veikti, kritiškai ir nepriklausomai mąstyti, ryžtingai ir savarankiškai mokytis; rodyti asmeninę iniciatyvą, aktyviai ir kūrybingai veikti, būti pasirengusiam susidurti su rizika ir jos pasekmėmis įgyvendinant idėjas.

Mokslinėje literatūroje išskiriami du pagrindiniai požiūriai į verslumą. Vienas požiūris – pabrėžiamos asmens savybės ekonominei vertei kurti, ir kitas, platesnis, požiūris – tai kritiškai mąstantis, imlus naujovėms asmuo, gebantis savarankiškai veikti žinių visuomenėje įvairiose srityse ir kurti socialinę vertę (Dudaitė, Žibėnienė, 2012; Gegieckienė, Griškiėnė, 2009).

2. Verslumo edukologijos studijų programos ir vaiko teisių apsaugos studijų programos magistrantų samprata apie verslumą

Verslumo edukologijos studijų programos magistrantų ir vaiko teisių apsaugos programos magistrantų verslumo sampratos sudedamieji elementai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Magistrantų verslumo samprata
Table 3. Postgraduates' concept of entrepreneurship

Kategorija	Subkategorija	Vaiko teisių apsaugos magistrantai	Verslumo edukologijos magistrantai
Asmens savybės, tiesiogiai nukreiptos į verslo kūrimą, jo plėtimą	drąsus, nebijantis rizikuoti verslo situacijose	+	
	atakklus, nenuleidžiantis rankų ištikus nesėkmėms	+	
	prisiimantis finansinę atsakomybę už save	+	
	nėra visuomenei našta, išlaikytinis	+	
	įtakingas	+	
	turintis daug verslo idėjų	+	+
Bendro pobūdžio asmens savybės	inovatyvus	+	+
	komunikabilus	+	
	smalsus	+	
	bendradarbiaujantis	+	+
	sėkmingas		+
	kūrybiškas		+
	visuomenei naudingas		+
	iniciatyvus		+
	lyderis		+
	save išreiškiantis		+
	pasižymi savireguliacija		+
	pasitikintis savimi		+
linkęs save tobulinti		+	
nemėgstantis monotonijos		+	
Gebėjimai, tiesiogiai nukreipti į verslo kūrimą, jo plėtimą	geba sudarinėti sandorius	+	
	geba analizuoti rinką	+	
	geba numatyti finansinę ateitį, prognozuoti rinką	+	
	geba pasirūpinti savimi finansiškai	+	
	geba sėkmingai uždirbti	+	
	moka skaičiuoti finansus	+	
	geba planuoti biudžetą	+	
	geba rasti rėmėjų	+	
	moka rašyti projektus	+	
	geba valdyti padėtį rinkoje	+	
	geba vadovauti	+	+
	geba bendrauti su klientais	+	+
	geba ir nori kurti verslą, geba jį prižiūrėti		+
	geba kurti pridėtinę vertę		+
geba įgyvendinti savo verslo tikslus		+	
Bendrieji gebėjimai	sklandžiai reiškia savo mintis	+	
	geba pristatyti ir apginti savo idėjas	+	+
	geba prisitaikyti kintančioje aplinkoje		+
	geba lengvai prisitaikyti visuomenėje		+
	geba priimti sprendimus		+
	įgytas žinias pritaiko gyvenime, darbe		+
	geba įvairią įvertinti nauju aspektu		+
Žinios	turi verslo žinių	+	
	išmano ekonomiką	+	
	turi įvairių sričių žinių	+	

Kaip matyti iš lentelės (3 lentelė), magistrantai verslumo sampratą sieja su asmens savybėmis (ir bendro pobūdžio, ir tiesiogiai nukreiptomis į verslo kūrimą, jo plėtrą), asmens gebėjimais (vėlgi ir su bendraisiais, ir su tiesiogiai nukreiptais į verslo kūrimą, jo plėtimą) bei žiniomis (verslo, ekonomikos ir kitų sričių). Verslaus asmens savybės ir gebėjimai, anot magistrantų, yra ir įgimti, ir įgyti. Lentelėje sudedamųjų elementų (subkategorijų) priskyrimas asmens savybių, gebėjimų ir žinių kategorijoms nėra griežtas. Pvz., tokias asmens savybes kaip atkaklus, inovatyvus, įtakingas, nenuleidžiantis rankų ištikus nesėkmės, prisiimantis finansinę atsakomybę už save, nėra visuomenei našta, galima būtų priskirti ir prie savybių, tiesiogiai nukreiptų į verslo kūrimą, jo plėtimą, ir prie bendro pobūdžio asmens savybių. Jos priskirtos prie verslui kurti reikalingų savybių, nes magistrantai, vardydami būtent šias savybes, kalbėjo apie verslo organizavimą. O tam tikros savybės, lentelėje priskirtos prie bendro pobūdžio asmens savybių, pvz., kūrybiškas, sėkmingai veikiantis, iniciatyvus, lyderis ir kt., iš tiesų verslui kurti taip pat yra labai svarbios, tačiau šioje lentelėje priskirtos prie bendro pobūdžio asmens savybių, nes magistrantai, minėdami būtent šias savybes, tuo metu apie verslo organizavimą nekalbėjo.

Lyginant verslumo edukologijos studijų programos ir vaiko teisių apsaugos studijų programos magistrantų verslumo sampratą matyti, kad šių dviejų grupių samprata skiriasi. Vaiko teisių apsaugos programos magistrantai verslumą aiškina siaurąja prasme – tik kaip asmens savybes, žinias ir gebėjimus, reikalingus kurti ir įgyvendinti verslą. Vardydami verslaus žmogaus savybes ar gebėjimus, jie turėjo minty verslo kūrimą, jo palaikymą, plėtrą. Netgi minėdami bendro pobūdžio asmens savybes, tokias kaip komunikabilus, smalsus, bendradarbiaujantis, arba bendruosius gebėjimus, tokius kaip sklandžiai reiškia savo mintis, geba pristatyti ir apginti savo idėjas, vaiko teisių apsaugos studijų programos magistrantai siejo konkrečiai su verslu.

O štai verslumo edukologijos studijų programos magistrantų verslumo samprata yra daug platesnė. Prieš vardydami verslaus asmens savybes bei gebėjimus magistrantai aiškiai apibrėžė dvi verslumo sampratos dimensijas: viena, susijusi su noru ir gebėjimu kurti bei plėtoti verslą, kita – su saviraiška, savo tikslų įgyvendinimu bet kurioje srityje. Galbūt dėl tos priežasties, kad verslumas nebūtinai yra susijęs su verslu, kalbėdami apie verslumo sampratą, verslumo edukologijos programos magistrantai nepaminėjo žinių, reikalingų verslui kurti, svarbos.

Abiejų studijų programų magistrantų paminėti verslumo sampratos sudedamieji elementai susiję su P. Kaufmanno ir R. P. Danto (1998), A. Župerkos (2010) išskirtomis versliam asmeniui būdingomis savybėmis, su L. Gegieckienės ir A. Grikšienės (2009), Z. Lydekos (2000), G. Strazdienės ir A. Garalio (2005), C. Turnerio (2005), Vázquez-Burgete'o ir kt. (2012) pateiktuose verslumo sampratos apibrėžimuose išskirtomis asmens savybėmis bei gebėjimais, taip pat ir Nuostatų dėl pilietiško, verslumo ugdymo ir skatinimo bei organizacijų stiprinimo įvertinimo kokybiniame tyrime (2005) įvardytais verslumo komponentais. Vardydami verslumo sampratos sudedamuosius elementus, magistrantai nepaminėjo vos kelių elementų: pilietiško, sąžiningumo, kritiško, loginio mąstymo, nepriklausomybės ir laiko planavimo, tačiau savo ruožtu išskyrė kitų asmens savybių ir gebėjimų, kurių nėra minėtų autorių darbuose ir jaunimo programoje, pvz., savireguliacijos, monotoniškos nemėgimo, polinkio save tobulinti, gebėjimo lengvai prisitaikyti visuomenėje. Verta pasakyti, kad dauguma magistrantų, ypač verslumo edukologijos programos studentų, išvardytų verslumo sampratos elementų visiškai atitinka arba glaudžiai susiję su šių magistrantų dėstytojų išvardytais verslumo sampratos sudedamaisiais elementais bei pačia verslumo sampratos struktūra – asmens savybės, gebėjimai, žinios (Dudaitė ir Žibėnienė, 2012). Tai rodo, kad dėstytojų verslumo samprata, jų požiūris į verslumo ugdymą turi aiškia sąsają (galima manyti, kad ir poveikį) su jų studentų verslumo samprata. Be to, studijų programos, tiesiogiai orientuotos į verslumo sampratos for-

mavimą, nauda yra apčiuopiama – verslumo studijų programos magistrantų verslumo samprata yra platesnė ir labiau atspindinti tą verslumo sampratą, kuri formuluojama šių dienų švietimo dokumentuose ir mokslininkų darbuose.

Išvados

Mokslinės literatūros analize atskleista, kintanti verslumo samprata. Verslumo sampratos skirtingumas susijęs su skirtingomis šios sampratos aiškinimo definicijomis, analizuojamu kontekstu, todėl net verslumo sampratos sudėtinių elementų grupavimas taip pat skiriasi. Remiantis nacionaliniais dokumentais verslumo apibūdinimas atliepia verslumo platesniąją sampratą, kai pabrėžiamas kritiškai mąstantis, imlus naujovėms asmuo, gebantis savarankiškai veikti įvairiose srityse ir kurti socialinę vertę.

Empiriniu tyrimu atskleista, kad vaiko teisių apsaugos studijų programos magistrantai verslumą aiškina siaurąja prasme – kaip asmens savybes, žinias ir gebėjimus, reikalingus kurti ir įgyvendinti verslą. Verslumo edukologijos studijų programos magistrantai verslumą apibūdina plačiąja prasme – t. y. verslumas apima dvi dimensijas: verslumas kaip gebėjimas kurti bei plėtoti verslą; verslumas kaip saviraiška bei sėkmingas savo tikslų įgyvendinimas bet kurioje srityje.

Literatūra

- Arasti, Z.; Falavarjani, K. M.; Imanipour, N. A Study of Teaching Methods in Entrepreneurship Education for Graduate Students. *Higher Education Studies*. 2012, 1 (2): 1–10.
- Armonas M. Sampratos: kaip verslumas suprantamas skirtingų grupių. *Po skėčiu. Verslumas jaunimo organizacijose*. 2006, 1: 3–4.
- Davies, L. G.; Gibb, A. A. *Recent research in entrepreneurship. Proceedings of the 3rd International ELASM Workshop*. London, 1991.
- Dudaitė, J.; Žibėnienė, G. Verslumo edukologijos studijų programą įgyvendinančių dėstytojų samprata apie verslumą ir verslumo ugdymą. *Socialinis darbas*. 2012, (11) 1: 165–176.
- Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-02 įsakymu Nr. ISAK-835.
- Fayolle, A.; Kyro, P. *The Dynamic between entrepreneurship, environment and education*. JK: Edvard Elgar Publishing Limited, 2008.
- Gegieckienės L.; Griksienė, A. *Verslumas*. Vilnius, 2009.
- Gevorgianienė, V.; Galkienė, A.; Grincevičienė, V. Verslumo gebėjimų raiška kryptingo ugdymo sąlygomis. *Pedagogika*. 2008, 89: 90–98.
- Gimbuža A. Entrepreneurial competences from syntegrative perspective. *Journal Plus Education*. 2010, 2: 262–272.
- Jelagaitė, A. VPU ekonomikos ir verslo pagrindų specialybės I kurso studentų požiūris į verslumą Tautinės ir Europinės integracijos kontekste. *Visuomenės darni plėtra: problemos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys (V)*. 2008, p. 35–375.
- Higgins D.; Elliott Ch. Learning to make sense: what works in entrepreneurial education? *Journal of European Industrial Training*. 2011, 4 (35): 345–367.
- Hytti U.; O’Gorman C., What is “enterprise education”? An analysis of the objectives and methods of enterprise education programmes in four European countries. *Education + Training*. 2004, 1 (46): 11–23.
- Kaufmann, P. J.; Dant, R. P. Franchising and the domain of entrepreneurship reseach. *Journal of Business venturing*. 1998, 14: 5–16.
- Kozlinska, I. Contemporary Approaches to Entrepreneurship Education. *Journal of Business Management*. 2011, 4: 205–220.
- Komisijos pasiūlymas dėl rekomendacijos, dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2005. Brussels: European Commission, KOM (2005) 548, galutinis.

- Krippendorff, K. *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. Beverly Hills, California: Sage Publications, 1980.
- Lans, T. et al. Entrepreneurship Education and Training in a Small Business Context: Insights from the Competence-Based Approach. *Journal of Enterprising Culture*. 2008, 4 (16): 363–383.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos“. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 149-7630.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XIP-3889 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“.
- Lydeka, Z. Verslumas ir verslininkystės sėkmė. *Ekonomika. Mokslo darbai*. 2000, 52: 51–61.
- Maying, P. Qualitative Content Analysis. *Forum: Qualitative Social Research*. [interaktyvus]. 2000, 1 (2) [žiūrėta 2008–04–16]. <<http://qualitative-research.net/fqs>>.
- Mwasalwiba, E. S. Entrepreneurship education: a review of its objectives, teaching methods, and impact indicators. *Education and Training*. 2010, 1 (52): 20–47.
- Nuostatų dėl pilietiškumo, verslumo ugdymo ir skatinimo bei organizacijų stiprinimo įvertinimo kokybinis tyrimas, 2005. Valstybinė jaunimo reikalų taryba, SPINTER tyrimai. www.jrd.lt/uploads/dokumentai/jrd/tyrimai/2005.ppt [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-02-01].
- Oganisjana, K.; Koke, T. Does competence-Oriented Higher Education Lead to Students' Competitiveness? *Engineering Economics*. 2012, 1 (23): 77–82.
- Raposo, M.; do Paco, A. Entrepreneurship education: relationship between education and entrepreneurial activity. *Psicothema*. 2011, 3 (23): 453–457.
- Sánchez, C. J. University training for entrepreneurial competencies: Its impact on intention of venture creation. *International Entrepreneurship and Management Journal*. 2011, 2 (7): 239–254.
- Strunga, A.; Martin, C. Mentoring and eMentoring in entrepreneurial education: CREBUS perspective. *Journal of Educational Sciences*, 2012, 1 (14): 54–59.
- Stokaitė, V. Verslumo skatinimas aukštajame moksle: Europos sąjungos dokumentų ir Lietuvos atvejo analizė. *Socialinės technologijos*. 2012, 2 (1): 139–155.
- Strazdienė, G.; Garalis, A. Verslumo kompetencijos ugdymas praktinio mokymo firmoje. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. 2005, 1 (5): 65–72.
- Strazdienė, G.; Garalis, A. Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška. *Organizacijų vadyba: sisteminiai turimai*. 2006, 38: 153–168.
- Turner, C. *Veskite į sėkmę. Kaip sukurti verslias organizacijas*. BMI, 2005.
- Timmons, J.; Spinelli, S. *New venture creation: Entrepreneurship for the 21st Century*. London: McGraw Hill, 2008.
- Valuckienė, J.; Ruškus, J.; Balčiūnas, S. Verslumo, kaip asmenybės savybės, identifikacija moksleivių populiacijoje. *Socialiniai tyrimai*. 2004, 4: 103–112.
- Vázquez-Burgete et al. Entrepreneurship Education in Humanities and Social Sciences: are Students Qualified to Start a Business? *Verslas: Teorija ir praktika*. 2012, 1 (13): 27–35.
- Zaleskienė, I.; Žadeikaitė, L. Mokytojų požiūris į verslumo ugdymo prielaidas. *Pedagogika*. 2008, 89: 99–106.
- Župerka, A. Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2011, 2 (26): 1–10.
- Župerka, A. Studentų verslumo ugdymo plėtra Lietuvoje. Daktaro disertacija. Kaunas: VDU, 2010.
- Župerka, A.; Župerkienė, E. Lietuvoje taikomų studentų verslumo ugdymo metodų veiksmingumo vertinimas. *Tiltai*. 2011, 4: 139–153.
- Weber, R. P. *Basic Content Analysis*, 2nd ed. Newbury Park, CA, 1990.
- 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, patvirtinta LR Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482.

THE CONCEPTION OF THE ENTREPRENEURSHIP OF MASTER STUDENTS

Dr. Jolita Dudaitė,
Assoc. Prof. Dr. Gintautė Žibėnienė
Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

This article discusses the conception of entrepreneurship of two groups of Master students: one group consists of Master students of the study program of Educology of Entrepreneurship and another group consists of Master students of the study program of Child Rights Protection. The study program of Educology of Entrepreneurship was chosen because of the fact that the program is directly related to entrepreneurship. Having searched all existing degree programs of all universities and colleges in Lithuania, only one study program, which contains the term “entrepreneurship” in its name, was found: Education of Entrepreneurship, which is provided at Mykolas Romeris University. Therefore, it was decided to include in the survey Master students of this particular program of Mykolas Romeris University. By comparison, the second group of Master students was taken from the same context (the same University and the same faculty), but not having a direct link with the entrepreneurship in the name of the study program: the Master study program of Child Rights Protection.

The aim of the article is to identify the conception of entrepreneurship of Master students. Theoretical research methods were applied, which included literature review and document analysis. Collection of empirical data provided focus groups. Empirical data were analysed in the following way: the obtained data were analysed on the basis of quantitative content analysis.

The empirical data highlighted two positions of the conception of entrepreneurship: Master students of the program of Child Rights Protection had a narrow sense of the conception, whereas Master students of the program of Educology of Entrepreneurship had a broad sense of the conception. The narrow sense of the conception of entrepreneurship included personal qualities, skills and knowledge that are targeted specifically for business development and support. The broad sense of the conception of entrepreneurship included two dimensions: entrepreneurship as the ability to create and develop business and entrepreneurship as self-realization and successful achievement of goals in any field.

Keywords: entrepreneurship, the conception of entrepreneurship, Master students.

Jolita Dudaitė, Mykolas Romeris universiteto Socialinės politikos fakulteto Edukologijos instituto lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: socialinių tyrimų metodologija, verslumas, švietimo kokybė, gyvenimo kokybė.

Jolita Dudaitė, Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, Institute of Educology, lecturer. Research areas: methodology of social sciences, entrepreneurship, quality of education, quality of life.

Gintautė Žibėnienė, socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Mykolas Romeris universiteto Socialinės politikos fakulteto Edukologijos instituto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: kompetencijų vertinimas, mokymo / studijų kokybės užtikrinimas, vertinimo gnoseologija, vertinimo metodologija, studijų programos kokybės vertinimas, verslumas, švietimo kokybė.

Gintautė Žibėnienė, Doctor of Social Sciences (Education), Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, Institute of Educology, Associate Professor. Research areas: assessment of competence, study quality assurance, assessment gnoseology, assessment methodology, study programme quality assessment, entrepreneurship, quality of education.